Ulkoministeriö Neuvostoraportti EU/6/2024-UM-32

Ahlsten Elisa 21.2.2024

Eduskunnalle tiedottaminen / Neuvostoraportti / Ulkoasiainneuvosto Brysselissä 19.2.2024

Kokous

Ulkoasiainneuvoston kokous 19.2.2024

Lähi-idän tilanteesta käytiin pitkä keskustelu, jossa esillä olivat entisestään vaikeutunut humanitaarinen tilanne, Rafah, rauhansuunnitelmat sekä siirtokuntalaisiin ja Hamasiin kohdistuvat pakotteet. Jäsenmailla on paljon yhdistäviä tekijöitä, kuten että EU:lla tulisi olla selkeä rooli Lähi-idän rauhanprosessissa, jonka tulee perustua kahden valtion malliin, panttivankien vapauttaminen, sekä kasvava huoli Gazan katastrofaalisesta humanitaarisesta tilanteesta. Mutta on myös jakavia asioita, kuten siirtokuntalaisiin kohdistettavat pakotteet ja suhtautuminen tulitaukoon.

Venäjän hyökkäys Ukrainaan –asiakohdassa käytiin alkuun keskustelu (etäyhteyksin) Ukrainan UMI Kuleban kanssa. Jäsenmaat korostivat Euroopan rauhanrahastoa koskevien päätösten tärkeyttä. Keskustelussa annettiin myös tukea 13. pakotepaketille. Muista työlinjoista mainittiin Ukrainan rauhanhuippukokous, jäsenyysprosessi sekä jäädytetyt varat.

Sahel-keskustelussa jäsenmaiden kannat pysyivät pitkälti samoina kuin aiemmin ja keskustelua EU:n yhteisestä lähestymistavasta alueeseen jatketaan.

Ajankohtaisissa asioissa Venäjän oppositiojohtaja Aleksei Navalnyin vaimon Julia Navalnajan puhe.

Valko-Venäjästä hyväksyttiin neuvoston päätelmät ja EUNAVFOR ASPIDES –operaation käynnistäminen hyväksyttiin Punaisellamerellä.

Lähi-idän tilanne

Lähi-idän tilanteesta käytiin pitkä keskustelu, jossa esillä olivat entisestään vaikeutunut humanitaarinen tilanne, Rafah, rauhansuunnitelmat sekä siirtokuntalaisiin ja Hamasiin kohdistuvat pakotteet. YK:n Gazan humanitaarisen avun ja jälleenrakennuksen koordinaattori Sigrid Kaag osallistui kokoukseen.

Komissaari Lenarcic totesi 80% Gazan asukkaista joutuneen pakenemaan kodeistaan. Israelin suunnittelema maahyökkäys Rafahiin olisi tuhoisa. Keskustelussa jäsenmaiden osalta todettiin, että humanitaarinen tilanne voi parantua vain, jos Israel helpottaa humanitaarisen avun toimittamista perille.

Komissaari Varhelyi totesi, että syytökset UNRWA:ta kohtaan ovat vakavia, joskin järjestö on ainoa, joka pystyy toimittamaan apua ja toimimaan Gazassa. Komissio edellytti, että UNRWA vastaa syytöksiin, jonka jälkeen komissio on valmis ottamaan osaa Gazan jälleenrakentamiseen.

YK:n Gazan humanitaarisen avun ja jälleenrakennuksen koordinaattori antoi katsauksen YK:n humanitaarisesta- ja jälleenrakennustyöstä. Humanitaarisen avun perille saattamisen pullonkauloja on useampia. Rafahin rajanylityspaikan käyttöä voitaisiin tehostaa ja uusia rajanylityspaikkoja voitaisiin avata. Maantieyhteys Jordaniasta Gazaan helpottaisi tilannetta, samoin sataman avaamisen Gazassa.

Keskustelussa nousi esille, että jäsenmailla on paljon yhdistäviä tekijöitä, kuten että EU:lla tulisi olla selkeä rooli Lähi-idän rauhanprosessissa, jonka tulee perustua kahden valtion malliin, panttivankien vapauttaminen, sekä kasvava huoli Gazan katastrofaalisesta humanitaarisesta tilanteesta. Mutta on myös jakavia asioita, kuten siirtokuntalaisiin kohdistettavat pakotteet ja suhtautuminen tulitaukoon. Pakotteista käydystä keskustelussa jäsenmaiden näkemyserot tulivat selvästi esiin eikä uusista pakotteista löytynyt poliittista yhteisymmärrystä. Pakotteiden valmistelua jatketaan työryhmätasolla. UNRWA:a tuettiin useissa jäsenmaiden puheenvuoroissa, ja korostettiin sen roolia avun toimittamisessa Gazassa. Myös käynnissä oleviin selvityksiin kiinnitettiin paljon huomiota. Keskustelussa nousi myös toiveita, että EU vaatisi tulitaukoa Gazaan ja Israelille viestittäisiin, että maahyökkäys Rafahiin ei ole hyväksyttävissä. Kokouksen aikana luonnosteltiin lausunto 26 jäsenmaan nimissä Lähi-idän tilanteesta, jossa viitataan tulitaukoon ja Rafahiin. Lausunto julkistettiin kokouksen jälkeen.

Korkea edustaja Borrell veti lopuksi keskustelun yhteen toteamalla valtavan huolen Gazan humanitaarisesta tilanteesta. Tehdään työtä avun lisäämiseksi ja humanitaarisen pääsyn parantamiseksi.

Venäjän hyökkäys Ukrainaan

Ukrainan ulkoministeri Kuleba (videoyhteyksin) viittasi lähestyvään sodan vuosipäivään ja kiitti EU:ta ja sen jäsenmaita tähänastisesta tuesta. Aseistus ja ammukset eivät kuitenkaan riitä. Kuleba viittasi tilanteeseen Avdijivkassa, missä tykistöammuksista on ollut kriittinen pula, mikä on johtanut mittaviin tappioihin. Mitä tahansa voidaan toimittaa tulevien päivien ja viikkojen aikana pelastaa ihmishenkiä. Euroopan tulee huolehtia sen omasta turvallisuudestaan ja puolustusteollisuuden kapasiteetistaan. Venäjän uhka ei ole häviämässä. Alexei Navalnyin kuolemaan tulisi vastata yhteisesti.

Korkea edustaja Borrell katsoi, että tulisi Ukrainan tukirahaston perustamisesta Euroopan rauhanrahaston alle tulee löytää ratkaisu mahdollisimman pian. Ammusten tuotantoa tulee tehostaa. 13. pakotepaketista tulisi löytää yhteisymmärrys ja tulisi edetä jäädytettyjen varojen käytössä.

Komissio piti erittäin tärkeänä, että Ukraina-välineestä löytyi sopu. Viime viikolla G7:n, kansainvälisten rahoituslaitosten ja Ukrainan koordinaatioalustan kokouksessa kuultiin Maailmanpankin päivitetty tarvearviointi, jonka mukaan haasteet ovat kasvamassa. Koordinaatioalustaan on myös hyväksytty uusia jäseniä, mikä mahdollistaa lisätuen Ukrainalle myös tätä kanavaa pitkin. Myös humanitaarisen avun tarve on kasvamassa. Komissio on varannut tänä vuonna 75meur humanitaariseen apuun.

Jäsenmaiden lähes täydessä pöytäkierroksessa tuotiin jälleen kerran vahva viesti EPF:ää ja Ukrainan tukivälinettä koskevan päätöksenteon kiireellisyydestä. Puheenvuoroissa nousi myös kahdenvälisen tuen rooli. Muutamat jäsenmaat huomauttivat, että on pidettävä mahdollisuus tehdä hankintoja myös Euroopan ulkopuolelta.

Keskustelussa annettiin myös tukea 13. pakotepaketin hyväksymiselle, jolle toivottiin kuitenkin kunnianhimoisempaa jatkoa 14. paketin muodossa, joka ottaisi huomioon myös sektoripakotteet ja pakotteiden kierron tehokkaamman ehkäisyn.

Muista työlinjoista tuotiin esiin Ukrainan rauhanformula ja tuleva rauhanhuippukokous, johon tarvitaan tuki tärkeiltä globaalin etelän mailta. Esiin nostettiin myös Ukrainan jäsenyysprosessi ja jäädytettyjen varojen käyttö, sekä Venäjän päätökset etsintäkuuluttaa henkilöitä EU-jäsenmaista.

Puheenvuorossaan Suomi totesi, että ammusten osalta varastoista toimittaminen on säilytettävänä vaihtoehtona Ukrainan tukirahastoon. Pidemmän aikavälin tuki on keskeistä. Suomi on myös juuri hyväksynyt 22. paketin puolustusmateriaalitukea Ukrainalle. Toivotettiin tervetulleeksi komission aloite eurooppalaisen puolustusteollisuuden strategiasta.

Korkea edustaja Borrell veti keskustelun yhteen toteamalla, että tarvitaan sitoumuksia ja toimia niin kahdenvälisesti kuin eurooppalaisellakin tasolla. EPF:stä ei voida enää jatkaa keskustelua seuraavassa ulkoasiainneuvostossa; päätös tulee saada aikaan nyt. EU:n turvallisuussitoumuksissa ei voida edetä ennen kuin EPF:stä on sopu.

Sahel

Korkea edustaja Borrell alusti keskustelua ehdottamalla räätälöityä ja transaktionaalisempaa maakohtaista EU-lähestymistapaa Saheliin. Toistaiseksi lähestymistavasta ei ole pystytty saavuttamaan yksimielisyyttä jäsenmaiden kesken, mikä on vaikuttanut negatiivisesti päätöksentekoon Sahelin suhteen.

Komissio painotti, että vaikka poliittinen tilanne tekee yhteistyöstä Sahelin maiden kanssa haastavaa, ovat humanitaariset ja kehitysyhteistyötarpeet alueella suuria. Komissio noudattaa pragmaattista, joustavaa ja arvopohjaista lähestymistapaa, joka tarkoittaa kehitysyhteistyötä ja vuoropuhelua tarpeen mukaan, mutta ilman budjettitukea, turvallisuussektorin yhteistyötä tai suoraa tukea juntille. Tarvitaan integroitu lähestymistapa, jossa kehitys-, muuttoliike- ja turvallisuusyhteistyötä tehdään samanaikaisesti. Komissio korosti, että alueen tarpeet ovat suuremmat kuin mitä EU yksin voi tehdä, joten tarvitaan Team Europe –toimintaa.

Jäsenmaiden keskusteluissa esille tuli, että kannat eivät olleet juuri muuttuneet. Mailla on yhteinen näkemys siitä, että EU:n on pysyttävä läsnä Sahelissa jollain tavalla ja lähestymistapaa on muokattava maakohtaisesti, mutta yhteistyön instrumenteista ja ehdoista ei ole yksimielisyyttä. EU:n tulisi olla pragmaattinen ja pyrkiä säilyttämään läsnäolonsa alueella, mutta läsnäolon ei tarvitse välttämättä olla sotilaallista. Puheenvuoroissa nousi esille myös afrikkalaisten kuuntelemista ja toimintatavan räätälöiminen jokaisen maan tarpeisiin.

Keskusteluja muun muassa muutoksista kriisinhallintaoperaatioihin ja resurssien uudelleen allokoinnista jatketaan.

Ajankohtaiset aiheet

Venäjän oppositiojohtajan Aleksei Navalnyin vaimo Julia Navalnaja osallistui ulkoasiainneuvostoon. Navalnajan mukaan viimeisen kolmen vuoden tapahtumat ovat olleet traagisia, joihin myös EU on reagoinut vahvasti, mistä hän on erittäin kiitollinen. Nyt on kuitenkin aika toimille, ei vain puheille. Navalnaja totesi tekevänsä kaikkensa, jottei hänen puolisonsa uhraukset mene hukkaan ja idea Venäjästä normaalina eurooppalaisena demokraattisena maana säilyy. Putin ei ole yhtä kuin Venäjä, eikä Venäjä yhtä kuin Putin.

Korkea edustaja Borrell vastasi takaavansa, että EU:n tuki Venäjän kansalaisyhteiskunnalle, ihmisoikeuspuolustajille ja riippumattomalle medialle maan sisällä ja ulkopuolella jatkuu. Myös lisäpakotteista tulee keskustella mahdollisina toimina.

Suomen edustajat
Valtiosihteeri Lauri Tierala ja virkamiesvaltuuskunta